

Разработчики программы

1. Богданович Г.Ю., доктор филологических наук, профессор кафедры межъязыковых коммуникаций и журналистики факультета славянской филологии и журналистики Таврической академии (структурное подразделение) ФГАОУ ВО «КФУ им В.И. Вернадского».
2. Ященко Т.А., доктор филологических наук, профессор кафедры межъязыковых коммуникаций и журналистики факультета славянской филологии и журналистики Таврической академии (структурное подразделение) ФГАОУ ВО «КФУ им В.И. Вернадского».
3. Шилина А.Г., доктор филологических наук, профессор кафедры межъязыковых коммуникаций и журналистики факультета славянской филологии и журналистики Таврической академии (структурное подразделение) ФГАОУ ВО «КФУ им В.И. Вернадского».
4. Скороходько С.А. кандидат филологических наук, доцент кафедры русской и зарубежной литературы факультета славянской филологии и журналистики Таврической академии (структурное подразделение) ФГАОУ ВО «КФУ им В.И. Вернадского».
5. Коновалова Е.А., кандидат филологических наук, доцент кафедры межъязыковых коммуникаций и журналистики факультета славянской филологии и журналистики Таврической академии (структурное подразделение) ФГАОУ ВО «КФУ им В.И. Вернадского».

1. Пояснительная записка

Программа междисциплинарного вступительного испытания для поступления на обучение по образовательной программе высшего образования – программе магистратуры направления подготовки 45.04.01 – Филология (перевод и переводоведение (славянские языки)), составлена на основании Порядка приема на обучение по образовательным программам высшего образования – программам бакалавриата, программам специалитета, программам магистратуры, утвержденного приказом Министерства образования и науки РФ от 14.10.2015 № 1147, с изменениями, утвержденными приказом Министерства образования и науки РФ от 29.06.2016 № 921, Правил приема по программам высшего образования – программам бакалавриата, программам специалитета и программам магистратуры в Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего образования «Крымский федеральный университет имени В.И. Вернадского» на 2017-2018 учебный год, утвержденных приказом ректора университета от 30.09.2016 № 914, федерального государственного образовательного стандарта высшего образования по направлению подготовки 45.03.01 Филология (уровень бакалавриата), утвержденного приказом Министерства образования и науки РФ от 07.08.2014 № 947.

Форма проведения междисциплинарного вступительного испытания — устный экзамен.

Результаты междисциплинарного вступительного испытания оцениваются по 100-балльной шкале.

Цель программы: проверить теоретические знания и методические навыки по всем нормативным курсам с перевода, русского и украинского языков;

Абитуриент должен обладать компетенциями: умение анализировать русский, украинский, польский языки в их истории и современном состоянии, пользуясь системой основных понятий и терминов общего языкознания, коммуникативистики и когнитивной лингвистики, психо-, этно- и социолингвистики; ориентироваться в основных этапах истории науки о языке и дискуссионных вопросах современного языкознания; умение свободно выражать свои мысли, адекватно используя разнообразные языковые средства с целью выделения релевантной информации, использовать этикетные формулы в устной и письменной коммуникации (приветствие, прощание, поздравление, извинение, просьба), работать с электронными словарями и другими электронными ресурсами для решения лингвистических задач; об этических и нравственных нормах поведения, принятых в инокультурном социуме.

ПРОГРАММА МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОГО ВСТУПИТЕЛЬНОГО ИСПЫТАНИЯ

СОВРЕМЕННЫЙ РУССКИЙ ЯЗЫК

ИСТОРИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА

Следствия утраты редуцированных в звуковой системе древнерусского языка. Предмет и задачи курса истории русского литературного языка. Литературный язык и его признаки. «Слово о Полку Игореве»: история создания, текстология памятника, значение в истории русского языка. А.С. Пушкин как основоположник русского национального литературного языка. Проблема периодизации истории русского литературного языка. Проблема происхождения русского литературного языка. Основные концепции и их критический анализ. В.В. Виноградов о происхождении русского литературного языка. Грамматическая и стилистическая программы М.В. Ломоносова и их значение для истории русского литературного национального языка. Принципы русской орфографии. Функции знаков препинания. Реформы русского письма.

ФОНЕТИКА

Фонетика как раздел языкознания. Предмет и задачи фонетики. Три аспекта изучения фонетических единиц: артикуляционный, акустический, функциональный. Основные понятия фонологии: фонема, звук, звукотип, позиционное чередование, гиперфонема, нейтрализация. Артикуляционная классификация гласных звуков русского языка. Артикуляционная классификация согласных звуков русского языка. Принципы выполнения фонетической транскрипции. Понятие о фонологической транскрипции. Сильные и слабые позиции фонем. Суперсегментные фонетические единицы: слог, ударение, интонация. Теоретические основы Московской и Ленинградской фонологических школ. Типология письменных знаков. Графика и орфография. Звук и буква. Фонема и графема. Обозначения твердых и мягких фонем русского языка.

ЛЕКСИКОЛОГИЯ И ЛЕКСИЧЕСКАЯ СЕМАНТИКА, ЛЕКСИКОГРАФИЯ

Лексическое значение слова и его структура. Типы лексических значений (по В.В. Виноградову). Слово как единица (традиционный подход) и как элемент (функциональный подход) лексической системы. Методы анализа семантики слова. Понятие о семантеме в языкознании. Семантема как функционально-семантическая единица подсистемы номинации. Предмет и задачи фразеологии, понятие о фразеологизме. Классификация фразеологических единиц (по В.В. Виноградову). Основные типы словарей русского языка. Современные тенденции в развитии лексикографии. Основные понятия лексикографии: словник, словарная статья, объём словаря.

Способы развития значения слова: метафора, метонимия, сужение и расширение значения слова, компрессия. Лексика с точки зрения её происхождения. Слово как объект изучения в лексикологии, словообразовании и морфологии. Сравнительная характеристика. Лексика с точки зрения её активного и пассивного запаса. Устаревшие слова, их стилистическая функция. Неологизмы и их разновидности. Лексика русского языка с точки зрения её стилистической дифференциации. Структура русского национального языка. Общая характеристика. Диалектная лексика и аспекты её изучения. Диалектизмы в литературном языке. Системные отношения в лексике: парадигматика, синтагматика, эпидигматика. Основные пути обогащения лексики и фразеологии. Понятие внутренней формы слова и фразеологизма. А.А.Потебня о внутренней форме слова.

СЛОВООБРАЗОВАНИЕ И МОРФЕМИКА

Словообразование как раздел языкознания, предмет и задачи словообразования. Классификация морфем: по местоположению, по значению, по функции, по степени выраженности, по происхождению. Принципы морфемного анализа слова. Активные процессы в словообразовании современного русского языка. Понятие основы слова, типы основ слова современного русского языка. Понятие производного слова. Морфемика как раздел языкознания. Предмет и задачи морфематики. Понятие мотивированности в лексикологии и словообразовании. Сравнительная характеристика. Понятие о морфеме; алломорфы и варианты морфем. Основные процессы изменения морфемной и словообразовательной структуры слова: опрощение, переразложение, усложнение. Актуальные процессы в современном русском словообразовании. Понятие о морфонологии (Н.С.Трубецкой). Основные виды морфонологических преобразований. Субморфы и их связь с морфонологией. Понятие морфонемы. Комплексные единицы, отражающие парадигматические (словообразовательный тип, словообразовательная парадигма, словообразовательная категория) и синтагматические (словообразовательная пара, словообразовательная цепочка) отношения.

МОРФОЛОГИЯ

Морфология как раздел языкознания, предмет и задачи морфологии. Понятие части речи в отечественном языкознании. Критерии разграничения частей речи. Имя существительное как часть речи. Лексико-грамматические разряды имён существительных. Падеж как средство выражения грамматического значения. Основные значения падежей. Грамматическая категория рода имён существительных в современном русском языке. Имя прилагательное как часть речи. Общая характеристика. Лексико-грамматические разряды имён прилагательных. Имя числительное как часть речи. Разряды имён числительных по значению и грамматическим свойствам. Местоимение как часть речи. Семантическая классификация местоимений.

Наречие как часть речи. Общая характеристика. Понятие о категории состояния как части речи.

Глагол как часть речи. Общая характеристика. Описание залоговой системы глагола в русском языке. Глаголы движения в русском языке как лексико-грамматическая подсистема. Грамматическая категория спряжения. Два способа определения спряжения русского глагола. Общая характеристика разноспрягаемых глаголов. Вид глагола как категория русской грамматики. Тенденции к аналитизму в грамматическом строе современного русского языка. «Гибридные» лексико-грамматические классы слов. Общая характеристика контаминантов. Понятие диахронной трансформации. Понятие о служебных частях речи. Классификация служебных частей речи.

СИНТАКСИС

Синтаксис как раздел языкознания, предмет и задачи синтаксиса, единицы и объекты синтаксиса. Понятие синтаксической связи. Два общих типа синтаксической связи: сочинение и подчинение. Виды смысловых отношений. Словосочетание как непредикативная единица. Подчинительная связь уровня словосочетания (согласование, управление, примыкание). Вопрос о падежном (именном) примыкании. Простое предложение как предикативная единица. Формальная, семантическая и коммуникативная организация простого предложения. Актуальное членение предложения. Конструктивные и семантические осложнители простого предложения. Осложнение простого предложения однородными членами. Понятие синтаксических структур открытого и закрытого типов. Осложнение простого предложения обособленными членами. Вводные и вставные единицы в русском языке. Особенности пунктуации в предложениях с вводными и вставными конструкциями. Грамматическая основа предложения. Способы выражения предикативности в дву- и односоставных структурах. Понятие о двусоставном и односоставном предложении. Типы односоставных предложений. Главные и второстепенные члены предложения. Состав и определение второстепенных членов. Понятие о сложном предложении. Сложные предложения минимальной и усложнённой структуры. Общая характеристика сложносочинённых, сложноподчинённых и бессоюзных предложений. Вопрос о сложном синтаксическом целом в отечественном языкознании. Текст как объект синтаксиса. Текст как регулятивная единица (функциональный подход). Средства выражения грамматического значения в современном русском языке.

С У Ч А С Н А У К Р А Ї Н С Ь К А М О В А

Фонетика. Орфоєпія. Графіка й орфографія.

Сучасна українська літературна мова як предмет наукового вивчення. Фонетика як наука про звукову будову мови. Поняття фонем. Диференційні й недиференційні ознаки фонем. Варіанти фонем. Склад українських голосних фонем, їх характеристика. Класифікація приголосних фонем.

Артикуляційно-акустичні властивості звука. Будова мовного апарата. Фонетична транскрипція, її завдання. Взаємодія звуків у мовному потоці. Асиміляція, акомодация. Позиційна модифікація приголосних. Склад як найменша вимовна одиниця. Складотворчі властивості звуків. Типи складів. Правила складоподілу. Характеристика українського словесного наголосу. Функціональні особливості наголосу. Поняття чергування, його види. Найдавніші історичні чергування голосних. Чергування у групах приголосних при словотворенні. Морфологічні функції чергування фонем. Поняття орфоєпії. Орфоєпічні норми та їх суспільне значення. Орфоєпічні норми в системі українського вокалізму, консонантизму, акцентуації. Графіка української мови. Український алфавіт. Співвідношення між літерами українського алфавіту та фонемами української літературної мови. Орфографія української мови. Особливості орфографії української мови. Принципи української орфографії. З історії українського правопису. Сучасний український правопис.

Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія

Лексикологія як розділ мовознавства. Слово як основна одиниця мови: основні ознаки й функції. Поняття лексеми. Типи лексичних значень слова. Однозначні й багатозначні слова. Типи багатозначності. Омонімія в сучасній українській мові. Типи омонімів. Явище паронімії в українській мові. Паронімія й паронімазія. Синоніми, Типи синонімів і синонімічних рядів. Стилестичні функції синонімів. Словники синонімів. Антоніми. Типи антонімів за структурою і семантичною сутністю протилежності. Мовні контакти і лексичні запозичення із західноєвропейських мов. Тематичні групи запозичень. Інтернаціоналізми в складі української лексики. Лексика обмеженого використання (територіально й соціально). Жаргонізми, вульгарізми, арготизми та їх стилістичне використання. Термінологічна лексика. Сфери поширення й функції термінів. Термінологічні словники. Професіоналізми, їх характеристика, функції, використання. Активний і пасивний склад української лексики. Історизми, архаїзми та їх різновиди. Стилестичні можливості застарілих слів. Неологізми як засіб збагачення словникового складу сучасної української мови. Ономастична лексика. Специфіка власних імен у словниковому складі мови. Антропоніми, топоніми, етніміми, гідроніми та їх різновиди. Ономастичні словники. Стилестична диференціація лексики. Міжстильова і стилістично забарвлена лексика. Семантика, структура і лексичний склад фразеологізмів. Питання класифікації фразеологічних одиниць. Джерела української фразеології. Типи фразеологізмів за походженням. Тематичні групи фразеологізмів. Фразеологічні словники та словники крилатих висловів. Лексикографія як розділ мовознавства. Типи словників. Розвиток української лексикографії.

Морфеміка і словотвір

Поняття про морфеміку сучасної української літературної мови. Морфема як значуща частина мови. Матеріально виражені та нульові

морфеми. Лексико-синтаксичний спосіб словотворення. Морфолого-синтаксичний спосіб, його різновиди. Опрощення як історичний процес зміни морфемної структури слова. Перерозклад як історичний процес зміни морфемної структури слова.

Поняття про основу слова. Абревіація як спосіб словотворення. Питомі та запозичені афікси. Афіксація як різновид морфологічного способу словотворення. Структурно-семантичні відношення між морфемами в українській мові. Основні шляхи розвитку морфеміки. Способи словотворення. Загальна характеристика. Сучасні тенденції у розвитку словотворення. Способи словотворення: акцентуація, унівєрбізація, ономатизація, апелятивація. Морфемні словники. Словотвірний тип і словотвірне значення. Дериватологія як самостійна лінгвістична дисципліна. Кореневі й афіксальні морфеми – функціональні відмінності між ними. Префікси, конфікси, суфікси, інфікси, флексії, постфікси, афіксоїди, суфіксоїди. Непохідна та похідна основи. Твірна основа та словотворчий формант.

Морфологія

Поняття морфологічної парадигми. Зв'язок морфології з морфемікою, словотвором, синтаксисом. Граматичні ознаки іменника. Конкретні та абстрактні назви. Речовинні та збірні назви. Розподіл іменників за родами. Іменники спільного та подвійного роду. Рід абревіатур. Рід у невідмінюваних іменників. Категорія числа, її значення та граматичні засоби вираження. Роль наголосу у вираженні категорії числа. Клична форма у парадигмі іменника. Парадигма відмінювання іменників. Відмінки у абревіатурах. Морфологічні, семантичні, словотворчі та синтаксичні ознаки прикметника. Якісні, відносні та присвійні прикметники. Вищий та найвищий ступені порівняння якісних прикметників. Повні та короткі прикметники. Відмінювання прикметників. Морфологічні ознаки та синтаксичні властивості числівників. Розряди числівників. Відмінювання числівників. Займенник як частина мови. Лексико-граматична класифікація займенників. Формально-граматична класифікація займенників. Прислівник як частина мови. Розряди прислівників за значенням. Ступені порівняння прислівників. Поняття про дієслово як частину мови. Час дієслова. Типи дієслівних основ. Інфінітив. Поняття про категорію вида. Творення видових форм дієслова (корелятивних пар) Двовидові й одновидові дієслова. Поділ дієслів на дієвідміни. Дієслівні форми на-но, -то. Стан дієслова, спосіб дієслова. Загальне поняття про прийменники, частки, вигуки. Походження прийменників, часток, вигуків та їх морфологічний склад. Категорія стану як самостійна частина мови. Коротка історія питання. Розряди слів категорії стану, модальні слова. Історія формування вигуків. Звуконаслідувальні слова. Дієприкметник як дієслівна форма. Активні дієприкметники. Пасивні дієприкметники. Дієприслівник як дієслівна форма. Загальне поняття про сполучник. Сполучники сурядності і підрядності. Склад сполучників за морфологічною будовою.

Синтаксис

Предмет і завдання синтаксису. Історія вивчення синтаксису. Сучасні аспекти дослідження. Синтаксичні одиниці. Види синтаксичних одиниць за функцією та будовою. Синтаксичні відношення. Синтаксичні зв'язки. Засоби вираження синтаксичних зв'язків. Поняття про словосполучення. Критерії виділення словосполучень. Види словосполучень за ступенем злиття компонентів. Види словосполучень за будовою. Поняття про узгодження, керування, прилягання. Морфологічне вираження головного і залежного слова при них. Речення і словосполучення, судження, висловлення, фраза. Основні ознаки речення. Типи речень за метою висловлювання, їхні ознаки та інтонація. Типи розповідних речень за характером відношення до дійсності. Розділові знаки в кінці речення. Повні та неповні речення. Поняття про парцельовані конструкції. Еквіваленти речення, їхні різновиди. Поняття про член речення, способи його вираження. Головні та другорядні члени речення (загальна характеристика). Підмет. Різновиди підметів. Присудок. Різновиди присудків. Простий дієслівний присудок, ускладнення простого дієслівного присудка. Тире між групою підмета і групою присудка. Складений дієслівний присудок. Визначення меж складеного дієслівного присудка. Складений іменний присудок, характеристика його компонентів. Граматична форма іменної частини. Односкладні речення. Безособові та інфінітивні речення. Номінативні речення. Генітивні речення. Додаток. Види додатків, їхнє морфологічне вираження. Відокремлення додатків. Означення. Види означень, їх морфологічне вираження. Відокремлення означень. Поняття про прикладку. Відокремлення прикладок. Обставини, їхні види, морфологічне вираження. Поняття про детермінанти. Відокремлення обставин. Ускладнення простого речення (загальна характеристика). Звертання, розділові знаки при ньому. Інтонація речень із звертанням. Поняття про однорідні члени речення, узагальнювальні слова при них. Інтонація речень з однорідними членами та розділові знаки в них. Однорідні та неоднорідні означення. Поняття про порівняльний зворот, його синтаксична роль у реченні. Розділові знаки при порівняльних зворотах. Вставні і вставлені конструкції. Інтонація речень із вставними і вставленими конструкціями та розділові знаки в них. Актуальне членування речення. Засоби вираження актуального членування. Порядок слів у реченні. Основні ознаки складного речення. Перехідні випадки між простим і складним реченням. Засоби поєднання частин складного речення. Основні типи складних речень. Поняття про складносурядне речення. Класифікація складносурядних речень. Поняття про складнопідрядне речення. Основні засоби організації складнопідрядних речень. Розділові знаки у складнопідрядних реченнях. Принципи класифікації складнопідрядних речень. Структурно-семантична класифікація складнопідрядних речень. Принципи класифікації безсполучникових речень. Засоби зв'язку предикативних одиниць у безсполучникових реченнях. Безсполучникові речення з пояснювальною і детермінантною семантикою. Багатокомпонентні

речення з різними видами зв'язку. Період, його різновиди. Складні форми організації мовлення. Поняття про текст. Типи мовлення, їхні ознаки. Складне синтаксичне ціле. Засоби зв'язку, принципи поєднання і способи зв'язку речень у складному синтаксичному цілому. Абзац. Співвідношення між абзацом і складним синтаксичним цілим. Конструкції з чужим мовленням. Пряма мова, розділові знаки в конструкціях з прямою мовою. Діалог. Цитата, епіграф, розділові знаки при них. Непряма мова. Заміна прямої мови непрямою. Невласне пряма мова. Передача теми чужого мовлення. Інші способи передачі чужого мовлення. Пунктуація, історія її становлення. Принципи української пунктуації. Обов'язкова і факультативна постановка розділових знаків. Авторські знаки. Розділові знаки, їхні функції. Типи розділових знаків. Особливості пунктуації у текстах різних стилів. Історичні зміни в пунктуації.

І С Т О Р І Я П Е Р Е К Л А Д У

Перекладознавство як галузь філології. Теорія і практика перекладу як важливий фактор розвитку наукових, художніх, культурних зв'язків між народами та епохами. Вивчення історії перекладу як засіб ознайомлення з історією. Сучасна термінологія з історії, теорії та практики перекладу. Основні завдання та аспекти вивчення історії перекладу на сучасному етапі розвитку перекладознавства. Короткі відомості з історії виникнення перекладу. Переклад у країнах древньої цивілізації. Переклад у період Середньовіччя. Перекладацька справа в країнах Західної Європи, у Східній Європі, в країнах Закавказзя, перекладацька справа у Київській Русі та зародження перекладацької справи в Росії. Історія перекладацької справи в Україні. Перекладацька справа у Львові, Острозі, в Києво-Могилянській академії. «Енеїда» І.П.Котляревського (1798 р.) – перший твір нової української літератури і літературної мови та питання перекладів на українську мову. 20-30 роки ХІХ ст. як період інтенсивного розвитку художнього перекладу новою українською мовою. Перекладацькі здобутки поетів романтиків (Л. Боровиковський «Маруся» - вільний переклад, «Світлана» Жуковського, А.Метлинський – вільний переклад А. Міцкевича, М. Костомаров – переклади та переспіви із «Краледвірського рукопису» Ганки («Ягоди», «Рожа» і ін, його ж переклади із Байрона – «До єврейки», «Дика коза», із Шекспіра – «Пісня Дездемони»); перекладацькі здобутки Афанасьєва-Чужбинського («Скажи мені правду, мій милий козаче»); М.М.Петренка («Дивлюсь я на небо», «Вечір»); В.М. Забіли («Гуде вітер вельми в полі», «Не щибечи соловейку»). Є.П.Гребінка – перекладач. Переклад «Полтави» О.С. Пушкіна та ін. Перекладацька спадщина Т.Г.Шевченка («Давидові псалми», уривки зі «Слова о полку Ігоревім», перепіви з польської літератури – зокрема Е.Сови і ін.). Практичні здобутки видавних українських перекладачів другої половини ХІХ –поч. ХХ ст. та науково-теоретичне осмислення проблем українського перекладознавства згаданого періоду. Перекладацька діяльність П.О.Куліша. М.П.Старицький як найвизначніший український перекладач

кінця XIX-поч.XX ст. Перекладацька діяльність М.П.Старицького як лабораторія творення і поповнення української літературної мови кінця XIX-поч.XX ст. новими словами з галузі науки, культури, суспільного життя. Проблема т.зв. «кованих слів» у творах М.П.Старицького і їх оцінка визначними українськими діячами (І.Я.Франко, Леся Українка, І.С.Нечуй – Левицький, М.Грушевський та ін.) І.Я. Франко як блискучий перекладач-практик і теоретик перекладознавства. Вклад Лесі Українки в історію українського художнього перекладу (переклади творів Гейне, Байрона, Данте, пісень Давнього Єгипту, Гомера та гімнів з давньоіндійських «Рігвед»). П.А.Грабовський в теорії українського перекладу. Науково-перекладацька діяльність Агатангела Кримського (переклади поетів Сходу - з перської мови: Фірдоусі, Омара Хайяма, Сааді, Джаледдіна Рулі, Діпамі, Гафіза; численні переклади з арабської, турецької, кримськотатарської мов; переклади лірики Гайне і ін. Вклад В.І. Самійленка у перекладацьку справу в Україні кінця XIX-поч XX століття (переклад «Пекла» Данте, творів Мольєра, Гоголя). Найвизначніші українські перекладачі II половини XX-початку XXI століття